

ȘT. M. ILINCA ○ F. DENOLANU

GHID PRACTIC

PENTRU DECODAREA TEXTULUI LITERAR

Literatura Română

clasa a **5**-a

Instruire prin Evaluare

Editura ANDREAS

Cu drag și afectuos,

*beneficiarei **Antoaneta-Anelise I.***

ȘT. M. ILINCA ○ F. DENOLANU

GHID PRACTIC

pentru
decodarea textului literar

Instruire prin Evaluare

Literatura Română **5**
clasa a **5**-a

Lucrarea a fost elaborată
în conformitate cu
programa școlară,
urmărind textele literare
din toate
manualele școlare

Include aproximativ 1500 de itemi

Editura ANDREAS

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ILINCA, ȘT. M.

**Literatura română - Ghid practic pentru decodarea textului
literar, clasa a V-a / Șt. M. Ilinca, F. Denolanu – București:**

Andreas Print, 2013

I. Denolanu, F.

ISBN 978-606-871-22-4

© 2013 Editura **ANDREAS PRINT**, București

*Toate drepturile asupra acestei ediții în limba română
sunt rezervate Editurii Andreas*

Corectură: Laura Ivona-Dumitru

Imprimare: **fedprint**
tipografia
Tel: 021.411.0800, 021.411.0776
info@fedprint.ro

Bun de tipar: 31.01.2013; Coli de tipar: 24

Format: Z₆ (16/54x84 cm).

DIFUZOR EXCLUSIV:
AGENȚIA DE DIFUZARE DE CARTE
IVO PRINT

Calea Griviței nr. 158, demisol, sector 1, București

Tel./Fax: 021.222.07.67

E-mail: ivo_print@yahoo.com

Site: www.editura-andreas.ro

INSTRUCȚIUNI de FOLOSIRE

[Pledoarie *pro domo*]

[În loc de **PREFAȚĂ**]

În toată activitatea noastră (cu speranțele unui mare NAIV), ne-am condus după un principiu simplu: elevul nu se poate forma DECÂT prin efort propriu, la care se adaugă factori auxiliari: manuale, profesori, surse de informații etc.; altfel, vor rezulta niște roboți, semidocti sau zerodocti.

Prin prezenta lucrare, intenționăm să dăm posibilitatea elevului să descopere (singur) minunățiile care se ascund sub slova literaturii, dar asta nu se poate face decât lucrând, încercând, exersând...

Pentru o primă impresie (!! ca să fie pozitivă!!), vezi CUPRINSUL!

De ce **INSTRUIRE prin EVALUARE?**

Cerința (de regulă) este formulată în termeni *evaluativi*, dar poate fi citită *și* în registru *instructiv*, pentru că formularea este în așa fel realizată, încât „strecoară“ elemente informative; de cele mai multe ori, cerințele (chiar dacă nu vor fi rezolvate) conțin o trainică și utilă sursă de *informație*.

BENEFICI:

[a] pentru *profesor*: profesorul alege textul potrivit (gen, specie, personaj, moduri de expunere etc.), poate organiza discuții, mese rotunde pe anumite teme, alcătuiește rapid lista cerințelor, a temelor pentru acasă etc.

[b] pentru *elev*: are posibilitatea să învețe cum se poate pătrunde în tainele, în frumusețea literaturii.

VOCABULARUL:

Lipsa performanțelor este cauzată de inexistența unui vocabular adecvat (cantitativ și calitativ); de aceea s-a folosit un limbaj cu standarde mai ridicate, având convingerea că noile cuvinte necunoscute sunt o *sursă* sigură pentru *îmbogățirea* vocabularului, dacă se apelează la profesor, dacă se folosește *glosarul* oferit sau un

dictionar explicativ. [Vezi conceptele *estetice*, care nu se studiază în gimnaziu (excepție – *comicul*), dar vor trezi interesul celor dornici să aibă un vocabular mai bogat.]

De aceea, limbajul folosit în lucrare (în mod intenționat) este, adeseori, peste nivelul anului de studiu, apelând la anumite tehnici pentru a-l face accesibil elevilor: un **glosar** la sfârșit, **formularea** făcută în așa fel, încât să reiasă – din context – sensul cuvântului. [Vezi „antropomorf“; „nonverbal“; „caracterizare indirectă“, „compoziție externă“, „compoziție internă“ etc.]

GLOSARUL

În glosar, cuvintele noi, necunoscute sunt date (ca în orice dictionar) în ordine alfabetică, iar în corpul lucrării sunt marcate cu asterisc de fiecare dată când apar; s-a trecut doar termenul mai important dintr-o familie de cuvinte, ex.: **ambiguitate** (nu *ambiguu*, *ambiguiza*, *ambiguizare* etc.).

CERINȚE, ITEMI, SARCINI DE LUCRU:

Partea I (cerințele formulate la cele 10 niveluri) se va relua cu [1] **adăugări** (în funcție de treapta de studiu) și la clasele următoare (VI, VII, VIII), [2] **modificări** de conținut (în sensul de ridicare a nivelului de exprimare), tot conform treptei de studiu.

Cerintele:

1. vizează toate treptele de performanță: începători, ageamii, inițiați, talentați, performanți, olimpici;
2. urmăresc dezvoltarea gândirii proprii, nu șabloane luate de ici-de colo;
3. libertatea, un drum propriu (îndeosebi itemii axați pe „*exprimă-ți părerea despre...*“, dar și celelalte sarcini de lucru).

Felul cum e formulată cerința justifică deplin subtitlul lucrării (**INSTRUIRE prin EVALUARE**) în sensul că **SE CERE**, dar **SE** și **OFERĂ**, acesta fiind, de fapt, și principiul de bază al lucrării: încercând să rezolve [!! **EVALUARE** !!] niște cerințe (itemi, teme etc.), elevul va învăța [!! **INSTRUIRE** !!], pentru că are nevoie de

documentare, de cercetare, de acumulare, de apropiere a unor termeni, a unor informații pe baza cărora va rezolva cerința respectivă.

PUNCTE FORTE ALE LUCRĂRII:

- Itemii în care se cere să explice anumite idei generale.
- Ideea de a cere (!!fără a numi) elemente prin care se vor defini (în clasele următoare) anumite părți de propoziție.
- Să argumenteze ideea că [ex. o specie anume, cum ar fi *doina*]... și urmează toate elementele definatorii ale speciei respective].
- Exprimă-ți părerea despre ideea/ ideile [...] și urmează o suită de idei ale specialiștilor despre problema respectivă (conținută în cerință); un astfel de item poate fi un mic studiu de caz/ de problemă.

STRUCTURA LUCRĂRII:

NIVELURI/ DOMENII de abordare a textului literar

Genuri literare

Specii literare

Personajul

Compoziția, structura operei literare

Prozodie

Moduri de expunere

Momentele subiectului

Mijloace/ procedee artistice

Figuri de stil/ tropi

Elemente de estetică

Interferențe cu alte arte

Eminesciana

E.P.C. (c.c.)

E.P.C. (c.c.)

Este vorba de un *concept* pe care l-am propus (ca *teorie*) spre beneficiul elevului (dacă îl pune în *practică*).

Se bazează pe trei întrebări pe care ni le punem: **CE? + DIN CE? + PENTRU CE?**

Fiecare întrebare va primi un răspuns [**R**]; combinarea celor trei răspunsuri într-un enunț (propoziție sau frază) conturează un **e.p.c. (c.c.)**.

❖ **CE?** – vizează terminologia literară cu care se va opera; termenii aparțin celor 10 niveluri de abordare a textului literar:

I. general-genetic: structură, *prozodie**, titlu, personaj, imagine artistică, mod de expunere etc.

II. fonetic: vocale, consoane, accent etc.

III. lexical-semantic: conversiune, arhaisme, neologisme, termeni argotici, elemente de jargon etc.

IV. morfologic: cele zece părți de vorbire, categorii morfologice (diateze, moduri, timpuri, cazuri, grade de comparație) etc.

V. sintactic (sintaxa propoziției): subiect, predicat, nume predicativ, atribut, complement, fără funcție sintactică etc.

VI. frastic* (sintaxa frazei): propoziții (subordonate, incidente, independente etc.), raporturi sintactice în frază etc.

VII. topic: topică obiectivă, subiectivă, dislocări etc.

VIII. punctuație: puncte de suspensie, semnul exclamării (în relație cu propoziția imperativă, exclamativă, cu vocativul etc.).

IX. stilistic: mijloace și procedee artistice (comparația, repetiția, aliterația etc.), figuri de stil/ tropi (epitetul, metafora, personificarea etc.).

X. estetic: comic(ul), umoristic(ul), ironic(ul), satiric(ul), solemn(ul), grandios(ul), grațios(ul), grotesc(ul) etc.

❖ **DIN CE?** – vizează selectarea, alcătuirea grupului (cuvântului), folosit în construirea enunțului (adică citarea – ghilimelele de rigoare).

❖ **PENTRU CE?** – evident că scriitorul nu a folosit la întâmplare (ceea ce am selectat noi) și va trebui să presupunem, să intuim, să găsim o anumită finalitate, un scop literar: să evidențieze ceva, să atragă atenția cititorului spre ceva/ asupra cuiva...

Iată două exemple:

CUPRINS

<i>Instrucțiuni de folosire</i>	5
<i>Abrevieri</i>	11
GENURI LITERARE. LIRIC. EPIC. DRAMATIC ...	13
<i>NIVELURI DE ABORDARE A TEXTULUI LITERAR</i>	13
1. Nivelul general-genetic	13
2. Nivelul fonetic	58
3. Nivelul lexical-semantic	62
4. Nivelul morfologic	71
5. Nivelul sintactic	94
6. Nivelul frastic	107
7. Nivelul topicii	123
8. Nivelul punctuației	132
9. Nivelul stilistic	144
10. Nivelul estetic	158
SPECII LITERARE	161
<i>COLINDUL/ COLINDA</i>	161
*** <i>Plugușorul</i> (Petriion)	162
*** <i>Steaua sus răsare / Cântec de stea</i> (Petriion)	163
*** <i>Florile dalbe</i> (Teora)	164
*** <i>O, ce veste minunată</i> (Petriion)	165
*** <i>Trei păstori</i> (Petriion)	166
<i>DOINA</i>	167
OCTAVIAN GOGA – <i>Doina</i> (Petriion)	171
<i>PASTELUL</i>	174
VASILE ALECSANDRI – <i>Sfârșit de toamnă</i> (Humanitas/ Petriion) ..	182
LUCIAN BLAGA – <i>Vară</i> (Teora)	184
OCTAVIAN GOGA – <i>Toamna</i> (All/ Teora)	185
ION PILLAT – <i>Cămara de fructe</i> (Teora)	188
<i>ODA</i>	189
AL. MATEEVICI – <i>Limba noastră</i> (Teora)	191
DIMITRIE STELARU – <i>Patrie, Ardealule</i> (Teora)	195
[POEZIA] <i>ALTE GENURI/ SPECII/ CATEGORII LITERARE</i> ...	196
TUDOR ARGHEZI – <i>Steaua-n iarbă</i> (Teora)	196

TUDOR ARGHEZI – <i>O furnică</i> (Humanitas)	197
EMIL ISAC – <i>Ardealul</i> (Teora)	199
ION PILLAT – <i>Mărțișor</i> (EDP)	200
VICTOR EFTIMIU – <i>Copilărie</i> (All)	201
RADU GYR – <i>Ziurel de ziuă</i> (Teora)	203
NICOLAE LABIȘ – <i>Fulg</i> (Petron)	204
NICOLAE LABIȘ – <i>Mama</i> (All)	206
EMINESCIANA	207
MIHAI EMINESCU – <i>Colinde, colinde</i> (Teora)	207
MIHAI EMINESCU – <i>Ce te legeni...</i> (Humanitas)	209
MIHAI EMINESCU – <i>O, rămâi...</i> (All)	210
MIHAI EMINESCU – <i>La mijloc de codru</i> (Teora)	213
MIHAI EMINESCU – <i>Fiind băiet păduri cutreieram</i> (Petron)	214
MIHAI EMINESCU – <i>Rugăciune</i> (Petron)	217
PARABOLA	218
*** <i>Pilda pomului bun</i> (All)	219
*** <i>Despre oaia rătăcită</i> (Humanitas)	220
SNOAVA	221
*** <i>Boierul și Păcală</i> (Humanitas)	223
*** <i>Păcală avocat</i> (Teora)	225
ANTON PANN – <i>Povestea vorbii. Despre minciuni și flecării</i> (All)	228
LEGENDA	230
*** <i>Dragoș-Vodă</i> (Humanitas)	233
*** <i>Dreptatea lui Țepeș</i> (All)	235
*** <i>Povestea ciocârliei</i> (Teora)	237
*** <i>Soarele și Luna</i> (Petron)	240
EMIL GÂRLEANU – <i>Floarea lacrimilor</i> (Petron)	241
BASMUL	244
*** <i>Aleodor Împărat</i> (Petron)	252
*** <i>Prâslea cel voinic și merele de aur</i> (Humanitas/ All/ Teora)	256
MIHAI EMINESCU – <i>Făt-Frumos din lacrimă</i> (Teora)	261
BALADA	265

GEORGE TOPÎRCEANU – <i>Balada unui greier mic</i> (All)	274
GELLU NAUM – <i>Cărțile cu Apolodor</i> (Humanitas)	277
MEMORIALISTICA. JURNALUL	278
ION CREANGĂ – <i>Amintiri din copilărie</i> („ <i>La cireșe</i> “) (Humanitas)	280
ION CREANGĂ – <i>Amintiri din copilărie</i> („ <i>Cu plugușorul</i> “) (Teora)	284
ION CREANGĂ – <i>Amintiri din copilărie</i> („ <i>Calul bălan</i> “) (Petrion)	287
MIHAIL SADOVEANU – <i>Anii de ucenicie</i> (All)	290
MIRCEA ELIADE – <i>Cele dintâi lecturi</i> (Humanitas)	291
IONEL TEODOREANU – <i>În casa bunicilor</i> (Teora)	293
POVESTIREA	295
NICOLAE BĂLCESCU – <i>Românii supt Mihai Voievod Viteazul</i> (<i>Mihai și călăul</i>) (Humanitas)	308
MIHAIL SADOVEANU – <i>Domnu Trandafir</i> (All/ Petrion)	310
MIHAIL SADOVEANU – <i>Povestea ciocârliei</i> (Teora)	312
EMIL GĂRLEANU – <i>Căprioara</i> (Humanitas)	313
EMIL GĂRLEANU – <i>Gândăcelul</i> (All/ Teora)	316
VASILE VOICULESCU – <i>Ciobănilă</i> (All)	318
FĂNUȘ NEAGU – <i>Descoperind râul</i> (All)	320
SCHIȚA	321
I.L. CARAGIALE – <i>Vizită...</i> (Humanitas/ All)	326
I.L. CARAGIALE – <i>D-l Goe...</i> (Teora)	332
BARBU ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA – <i>Bunica</i> (All/ Petrion)	338
IOAN AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI – <i>Puiul</i> (Petrion)	342
ROMANUL	343
IONEL TEODOREANU – <i>Hotarul nestatornic</i> (All)	350
[PROZA] ALTE GENURI/SPECII/ CATEGORII LITERARE ...	352
NICOLAE BĂLCESCU – <i>Românii supt Mihai-Voievod Viteazul</i> (<i>Ardealul</i>) (Petrion)	352
Alecu Russo – <i>Stâncă corbului</i>	354
MIHAIL SADOVEANU – <i>În pădurea Petrișorului</i> (Humanitas)	358
EMIL GĂRLEANU – <i>Când stăpânul nu-i acasă</i> (Petrion)	359
FĂNUȘ NEAGU – <i>În Vifilem ni se arată</i> (Teora)	362
GLOSAR	364